

КИЇВСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ БОРИСА ГРІНЧЕНКА

ФАКУЛЬТЕТ СХІДНИХ МОВ

Кафедра китайської мови і перекладу

**ТРИЦАРСТВО. ВПЛИВ РОМАНУ НА МАСОВУ КУЛЬТУРУ ТА МОВУ
КИТАЮ**

Курсовий проєкт

з напрямку підготовки

035.065.01 Мова і література (китайська)

4 курс, МЛКб-1-21-4.0д

Ротасенка Олексія Олеговича

Науковий керівник:

к. філ. н., доцент

Москальов Д.П.

Київ – 2025

ЗМІСТ

ВСТУП	2
РОЗДІЛ 1. ІСТОРИЧНИЙ ТА КУЛЬТУРНИЙ КОНТЕКСТ РОМАНУ	5
1.1 Події, на яких засновано «Трицарство»	6
1.2 Особливості політичного та соціального устрою цього періоду	7
РОЗДІЛ 2: ВПЛИВ РОМАНУ «ТРИЦАРСТВО» НА КУЛЬТУРУ ТА МОВУ КИТАЮ	18
2.1 Вплив роману на традиційну культуру Китаю	18
2.2 Відображення роману в сучасній та масовій культурі Китаю та країн Східної Азії	21
2.3 Вплив роману на китайську мову та фразеологію	27
ВИСНОВКИ	31
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	33

ВСТУП

Роман «Трицарство», написаний Ло Гуаньчжуном, є однією з найбільших літературних спадщин Китаю. Цей твір охоплює події періоду Трицарства (220–280 рр. н.е.), який був часом глибоких політичних потрясінь, соціальних криз, військових конфліктів і культурних змін. Автор майстерно поєднав реальні історичні події з фантастикою та народними легендами, створюючи багатогранний літературний простір, у який вже понад 500 років закохуються цілі покоління.

Епоха Трицарства була часом розпаду єдиної держави династії Хань, коли Китай розділювався на безліч уламків, з хаосу яких вийшли три великі політичні утворення: Вей, Шу та У. Цей період характеризувався масштабними битвами, боротьбою за владу, протистоянням справжніх геніїв військової справи і політичних інтриг. Автор романтизує і драматизує життя воєначальників і їх генералів, які намагалися замінити занепадаючу династію Хань або ж, навпаки, відновити її. В цей же час формувалися героїчні образи видатних полководців, стратегів і політиків, таких як Чжуге Лян, Лю Бей, Цао Цао, Чжоу Юй та багато інших. Атмосфера боротьби за єдність держави, зрада і вірність, честь і амбіції стали основними темами роману, який знайшов відгук у серцях багатьох поколінь.

Роман був написаний у XIV столітті в епоху династії Юань, в час, коли китайська культура була сповнена відважною патріотичною боротьбою проти монгольських загарбників[1]. Роман «Трицарство», оспівуючи військову доблесть, вміння перемагати та майстерність китайських воєначальників, точно виражав суть неспокійних часів агонії монгольської династії Юань, зростання народного опору та ненависті до поневолювачів. Образи справедливих героїв, славетних полководців, відважних бійців відповідали настроям супротиву і були дуже популярними серед простих китайців. Ло Гуаньчжун зміг створити твір, який не лише передавав

історичний контекст, але й надавав читачам певні моральні настанови, гордість за свій народ та натхнення на боротьбу з поневолювачами.

Особливістю «Трицарства» є його надзвичайна здатність адаптуватися до потреб часу. Протягом століть роман залишався джерелом натхнення для митців, письменників та діячів культури. У сучасному світі він продовжує жити, стаючи частиною і кіно, і поп-культури, і політики, і навіть самої китайської мови у вигляді 成语. Його героїчні сюжети, складні персонажі та універсальні теми роблять роман актуальним навіть у контексті XXI століття, а його адаптації сприяють популяризації класичної китайської літератури як у Китаї, так і за його межами.

Актуальність дослідження зумовлюється величезним впливом «Трицарства» на культурне життя Китаю. Написаний понад 500 років тому, цей твір залишається джерелом натхнення в усіх сферах масової культури: літературі, кіно, телебаченні, відеоіграх та анімації. Навіть у XXI столітті його образи та сюжети активно адаптуються до сучасних форматів, виводячи безсмертну китайську класику на сучасний рівень.

Метою дослідження є виявити вплив «Трицарства» на масову культуру Китаю, проаналізувати способи його інтеграції в сучасні медіа та дослідити, як цей вплив сприяє популяризації та інтерпретації твору в Китаї.

Завдання дослідження:

1. Розглянути історичний та культурний контекст створення роману.
2. Визначити основні аспекти його впливу на традиційну культуру Китаю.
3. Проаналізувати як проявляється «Трицарство» у сучасній китайській масовій культурі.

Об'єктом дослідження є роман «Трицарство».

Предмет дослідження становлять конкретні прояви впливу «Трицарства» на мову та на масову культуру Китаю, включаючи його адаптації у кіно, телебаченні, відеоіграх, анімації та театрі.

Фактичний матеріал роботи складають текст «Трицарства», адаптації твору у різних формах масової культури: театр, література, кіно, серіали, відеоігри, анімація, комікси; а також наукові статті та дослідження, присвячені аналізу роману та його впливу на суспільство.

Наукова новизна роботи полягає у комплексному аналізі впливу роману «Трицарство» на різні аспекти культури Китаю, включаючи його вплив на китайську літературу, театр, сучасні медіа, а також на мову, проводиться дослідження адаптації цього твору до сучасних умов.

Практичне значення одержаних результатів полягає у можливості використання матеріалів дослідження в навчальному процесі, зокрема у курсах літературознавства та культурології. Крім того, результати роботи можуть бути корисними для розробників креативних проєктів, для популяризації китайської культури на міжнародному рівні, а також для людей, які зацікавлені у «Трицарстві» та бажають дізнатися щось нове.

Матеріали курсової роботи були апробовані під час III Всеукраїнського форуму молодих сходознавців, що проходив 16-17 квітня 2025 року.

Курсова робота складається зі вступу, двох розділів та висновків до них, загальних висновків та списку використаних джерел.

РОЗДІЛ 1. ІСТОРИЧНИЙ ТА КУЛЬТУРНИЙ КОНТЕКСТ РОМАНУ

天下大勢，分久必合，合久必分

Речення, з якого починається роман

1.1 Події, на яких засновано «Трицарство»

Епоха Трицарства (220–280 рр. н.е.) є одним із найбільш драматичних і складних періодів в історії Китаю. Цей час знаменувався розпадом династії Хань, яка понад чотири століття забезпечувала стабільність і процвітання країни. Криза, що почалася з внутрішніх політичних чвар, корупції, повстань і зовнішнього тиску, врешті-решт призвела до ослаблення центральної влади та розпаду імперії.

Епоха хаосу і протиріччя охоплює період майже в 100 років, починаючи з падіння династії Хань та закінчуючи піднесенням династії Цзінь. Цей час був сповнений нестабільності та боротьбою між десятками воєначальників, а згодом і між трьома царствами за політичний і військовий контроль над Китаєм. «Трицарство» спирається на історичну хроніку «三國志» «Записів трьох держав» Чень Шоу, написану одразу після об'єднання Китаю династією Цзінь наприкінці III ст., твір є хронікою політичних, соціальних та військових процесів на території ворогуючих держав. Як

підданий династії Цзінь, яка була наступницею династії Вей, Чень Шоу називав правителів Вей «імператорами» і писав для них «імператорські аннали» (紀), тоді як правителів Шу та У він називав просто «володарями» і складав для них лише «біографії» (傳) [2]. Таким чином, хроніка підкреслює легітимність імперії Цзінь за рахунок похвали державних діячів царства Вей. Іншим джерелом для написання роману слугує «三国志注» «Записи трьох держав із примітками», яку написав Пей Сунчжи вже після падіння династії Цзінь. На основі своїх масштабних досліджень він зміг створити відносно повну історію, без численних недовомовленостей оригіналу.

«Трицарство» акцентує свою увагу не тільки на історичному аспекті, як от повстання жовтих пов'язок чи битва біля Червоної Скелі, в ньому показані також і морально-етичні питання: питання дружби, братерства, честі, вірності своїй країні та обов'язку перед близькими людьми, на протиположність цим світлим сторонам людської природи показана й більш темна сторона – зрадливість, підступність, амбіції воєначальників. Крім того, Ло Гуаньчжун приділяв велику увагу опису політичним інтригам, союзам та іншими взаємодіями між воєначальниками, а потім і правителями трьох царств. Також роман представлений великою кількістю детальних описів тактичних та стратегічних маневрів видатних полководців. Автор не тільки майстерно відобразив події епохи Трицарства але й затронув вічні моральні та етичні питання, показуючи, що боротьба героїв велася не лише за владу та політичні амбіції, але й за власні моральні принципи, якими керувалися головні персонажі.

1.2 Особливості політичного та соціального устрою цього періоду

Падіння династії Хань та період Трицарства були одним із найбільш хаотичних часів в китайській історії. Політична нестабільність, військові конфлікти та постійна боротьба за домінування над супротивниками призвели і кардинальних соціальних змін.

Політичний устрій періоду Трицарства

Політичний устрій кожного з трьох царств базувався на централізованій монархії, яка, попри спільну основу, мала свої унікальні особливості, в залежності від особистості правителів, що втілювали власне бачення і політику на своїх землях, крім того, на політику та соціальне життя кожного царства впливали такі умови, як географічне положення, людські та економічні ресурси і так далі.

Царство Вей, 曹魏, було найсильнішим і найрозвиненішим у цей період. Засновником царства Вей був Цао Пі, син Цао Цао, але саме останній своїм баченням та своєю політикою збудував фундамент для заснування нового царства. Держава Вей перейняла більшу частину своєї урядової структури від Хань. У 208-220 роках система трьох вищих чинів Хань була скасована і замінена посадою канцлера, як єдиного керівного чину, яким і став Цао Цао. Цао Пі, прийшовши до влади, відновив інституцію трьох вищих чинів, і вони залишалися провідними урядовими фігурами аж до Цзіньської війни вісьмох князів [3]. Політична система Вей спиралася на жорстку бюрократію, для найму державних службовців Вей запровадив систему, відому як «система дев'яти рангів» (九品中正制). Теоретично, офіцер з набору кадрів відправлявся у свої провінції та округи, щоб знайти талановитих людей, потім він оцінював кандидата за шкалою від 1 до 9, де 1 - найвища оцінка, а 9 – найнижча. Ця система, в теорії, повинна була набирати талановитих людей незалежно від їхнього походження, але за часів Цао Пі, нею зловживали великі та впливові клани для монополізації високих посад [4]. Адміністративна реформа, проведена Цао Цао ще до офіційного утворення царства Вей, посилила централізацію влади та зміцнила позиції

військових губернаторів. На відміну від Хань, яка мала лише одну постійну армію в якості основного резерву, Вей мала армії, розквартировані в стратегічних точках в багатьох провінціях. Всі ці армії перебували під командуванням провінційного маршала. Титул цих посадових осіб часто називався «командувач провінції» або «головний управитель»[5].

Царство Шу, 蜀漢, розташовувалося на заході Китаю, його правителем став Лю Бей. Це царство позиціонувало себе як прямого спадкоємця династії Хань і спиралося на легітимність, підтриману конфуціанською ідеологією. Уряд Шу також спирався на державний устрій Хань, хоча і з деякими помітними змінами впродовж своєї історії. Спочатку Шу було створено на чолі з канцлером, призначеним головною цивільною та військовою посадовою особою держави. Чжуге Лян був першим і єдиним канцлером Шу. Після його смерті Цзян Ван став великим генералом та керівником імперської канцелярії, з повним контролем над урядом. Оскільки в Шу домінував лише один головний чиновник, посада керівника імперської канцелярії мала особливий вплив на державу [6]. Для управління царством використовувалася система легалізму, що ґрунтувалася на рівності всіх людей перед правителем та перед законом, а також на системі винагород і покарань для мотивації та стримування чиновників. Проводилася інтенсивна кодифікація законодавства [7].

Царство У, 東吳, було засновано Сунь Цюанем контролювало південні регіони Китаю. Уряд У найбільше відрізнявся від ханьського, і саме він зазнав найбільше адміністративних змін. В той час як Вей і Шу вважали себе спадкоємцями Ханьської імперії, У було незалежною державою. Головною громадянською посадовою особою в цьому царстві був канцлер, який мав широкі повноваження у цивільних справах. Однією з характерних рис уряду цієї держави була тенденція присвоювати один і той самий титул двом особам. Високі посади часто ділили між двома людьми, одного з яких називали «лівим» (左), а іншого - «правим» (右). У таких ситуаціях лівий

вважався першим серед рівних. Справи армії перебували під наглядом верховного генерала і верховного головнокомандувача. Ці особи виконували переважно адміністративну роль у військових справах, керуючи операціями [8]. В державі У існувало 2 групи політичних угруповань. Одна складалася з емігрантів з півночі, які шукали притулку подалі від хаосу. Другою групою були місцеві впливові родини Цзяндун. Цзяндун - це місцевість, де розташовувалося царство У, в пониззі річки Янцзи. Походячи з дуже різних областей, ці угруповання мали різні політичні та власні інтереси. Сунь Цюань з більшою підозрою ставився до північних великих родин. Сама родина Сунь була південною, а отже, більше довіряла родинам Цзяндун. Коли справа доходила до високих офіційних посад, Сунь Цюань вважав за краще віддавати їх саме південним кланам. Фракція Цзяндун здебільшого прагнула до самоуправління. Вони не бачили жодних переваг в об'єднанні Китаю і не бажали підтримувати будь-які подібні кампанії [9].

Соціальний устрій періоду Трицарства

Незважаючи на розділ імперії Хань на три царства, соціальний устрій всіх трьох держав був відносно однаковим.

Соціальна ієрархія. Насамперед, кожне з трьох царств слідувало конфуціанській ідеології, яка передбачала строгу соціальну ієрархію як в державі, так і в суспільстві в цілому. Суспільство династії Хань можна описати як високо структуроване з чітким визначенням кожного соціального класу. Ханьський Китай складався з трирівневої соціальної системи. На вершині соціальної структури династії Хань був імператор. Жодному підданому не дозволялося звертатися до імператора на ім'я, щоб не наражатися на ризик покарання. Після імператора, в соціальній ієрархії перебували аристократи, чиновники і вчені, за ними йшли фермери та селяни, які складали другий рівень соціальної ієрархії династії Хань. Громадяни третього класу склалися переважно з ремісників і кустарів, вони також належали до другого рівня суспільства,

однак їхній статус був нижчим за статус фермерів. Їм не заборонялося ставати чиновниками. Купці належали до третього рівня разом із простолюдинами та слугами. Вчені вважали купців людьми низького статусу, а зареєстровані купці були змушені носити білий одяг як показник їхнього статусу [10]. Соціальна структура династії Хань впливала на соціальні структури Китаю ще довго після її падіння, в тому числі і на структури Вей, Шу та У.

Військова справа. Загалом, в китайському суспільстві статус військового був не самим шанованим. Як каже китайська приказка: «好铁不打钉, 好汉不当兵», яка чудово виражає ставлення китайців до військової справи, адже Їх армія зазвичай набиралася з декласованих елементів [11]. Але в ті часи, коли держава стикалася із загрозою для себе, ситуація змінювалася. Епоха Трицарства і була одним з таких моментів, коли військова функція стала однією з провідних, адже з внаслідок нестабільності, що настала після падіння династії Хань, конкуруючі фракції не мали нестачі в добровольцях, які шукали захисту від хаосу в армії. Постійна війна в період Трицарства призвела і до певних змін у військовій системі: військова ієрархія імперії була замінена на наслідкову систему: коли помирав командир, контроль над військами успадковував член його сім'ї чоловічої статі, а коли помирав солдат – один з його родичів чоловічої статі успадковував його посаду в підрозділі [12, с. 38-39].

Економіка. Війна, засуха, нашествия сарани та занепад державного управління наприкінці не лише сприяли погіршенню стану національної економіки та соціального добробуту, але й у сукупності спричинили немислимі лиха для населення численних міст та сільської місцевості, особливо на півночі Китаю. Люди, які не вмирили від голоду, війни та шкідників, кидалися навіть на небо. Такими були економічні наслідки падіння імперії Хань, і у кожній з трьох держав були свої способи для вирішення цих проблем [13].

В першу чергу, задля забезпечення себе їжею та підтримки своїх армій в умовах різкого скорочення чисельності населення, всі три держави запровадили систему державних поселень – «туньтянь» (屯田) – розподіл земель серед солдатів. Однак, окрім солдатів до цієї системи також залучалися переселенці, біженці та бандити, їм виділялися ділянки землі, які вони повинні були обробляти, а необхідні знаряддя праці надавалися урядом за низькою ціною, крім того, залучені до цієї системи повинні були захищати себе під час надзвичайних ситуацій. В обмін на це селянин повинен був віддавати більше половини свого врожаю державі. На відміну від системи туньтянь династії Хань, яка зазвичай трималася осторонь, політика туньтянь епохи Трьох Царств полягала у безпосередньому забезпеченні їх припасами та матеріальною допомогою. Політику туньтянь впроваджував насамперед Цао Цао [14, с. 89-90].

Царство Вей. Саме Цао Цао почав першим проводити політику туньтянь. Він встановив два типи аграрних колоній в своїй державі: цивільні аграрні колонії (民屯田) та військові аграрні колонії (軍屯田). Колоніями управляли спеціальні чиновники, які не належали до традиційної адміністративної системи з комендатурами та повітами. Життя в цих колоніях було не самим кращим, людям не дозволялося залишати свої землі, вони могли спілкуватися лише з людьми свого про шарку і працювали як своєрідні державні селяни-раби. Оскільки чисельність населення різко скоротилася, необхідно було жорстко контролювати і концентрувати тих небагатьох селян, що залишилися. Ці аграрні колонії приносили значні прибутки, що дозволило Цао Цао закріпити свій контроль над північним Китаєм [15] [16, с. 157].

Царство Шу. У той час як північний Китай найбільше постраждав від стихійних лих і воєн, віддалений регіон басейну Сичуань був відносно спокійним і мирним місцем протягом цих неспокійних десятиліть. Південні експедиції канцлера Чжуге Ляна і кілька військових кампаній проти Вей не мали суттєвого негативного впливу на відновлення економіки в Сичуані. Через притік біженців з півночі Китаю та їхньої

робочої сили, потреба в державному регулюванні та інтенсивному веденні сільського господарства в напіввійськових аграрних колоніях, як на півночі, майже не існувала. Сільськогосподарська розбудова заохочувалася не лише у багатому на воду басейні Сичуань з його родючими полями, а й у гірських південних районах сучасної провінції Юньнань. Наслідуючи традиції імперії Хань, держава встановила монополію на виробництво солі, заліза і шовку, транспортування, торгівлю і дистрибуцію. Значна частина комерції здійснювалася шляхом бартерної торгівлі природними матеріалами, проте за часів Шу вже відбувалося лиття та обіг мідних монет – валюти, яка була набагато більш поширеною тут, ніж в економічно розореному північному Китаї [17].

Царство У. Територія на південь від річки Янцзи була багата на природні ресурси, але нечисленне китайське населення, що проживало там, не могло експлуатувати всі ці багатства і водночас вести боротьбу з іншими двома царствами та племенами. Природне багатство і родючість цієї території частково перешкоджали розвитку складного сільського господарства, яким займалися на півночі Китаю вже понад дві тисячі років. Лише з появою селян біженців і частини аристократів емігрантів з півночі, виникла соціальна потреба приділити більше уваги примусовому землеробству, використовуючи іммігрантів з півночі як робочу силу. Як і в царстві Вей, орні землі обробляли або приватні селяни, або державні селяни-раби в цивільних чи військових аграрних колоніях. Але в той час як державні аграрні колонії на півночі управлялися незалежно від командних центрів і повітів, аграрні колонії Сунь Цюаня управлялися на однаковому рівні серед командних центрів і повітів. Крім того, військові аграрні колонії на півдні були заселені не лише селянами-солдатами, але й їхніми сім'ями, що робило їх схожими на цивільні аграрні колонії. Окрім державних аграрних колоній, більшість земель належала багатій шляхті з півдня, яка тепер мала у своєму розпорядженні багато робочої сили, іммігрантів з півночі, які шукали орендної землі та роботи. Царство У також встановило монополію на виробництво дорогих і важливих товарів, торгівлю та транспортування, наслідуючи традиції

імперії Хань. Особливістю південного ремесла була зелена глазурована кераміка 青瓷 і будівництво морських кораблів, які перебрали на себе торгівлю на численних внутрішніх водних шляхах і з іноземними країнами Східної, Південно-Східної і Південної Азії. Хоча мідні монети слугували загальною валютою в царстві У, сіль і шовк часто виступали в якості бартерних товарів. [18]

Філософія та ідеологія. Кожне з трьох царств, хоч і було сильно пов'язане з конфуціанством, провідною ідеологічною концепцією для всіх китайських держав у той час, все ж мало особливу політичну систему, кожна держава керувалася дещо спільними, але в той же час дуже відмінними ідеями.

Царство Вей. В романі, Цао Цао показаний як добре освічений, хитрий і підступний, як неймовірно розумний сам по собі. Він також надзвичайно зарозумілий, зі схильністю до драматизму. Хоча спочатку здається, що він практично не має ніякого відношення до вчення Конфуція, під час його сходження видно, як формуються зв'язки між ним і конфуціанством. Цао Цао призначає на урядові посади багатьох людей з перевіреними талантами і демонструє любов до праць і вчень, у дусі конфуціанської філософії. Після встановлення свого правління він навіть демонструє, хоч і формальне, але почуття синівської шанобливості по відношенню до імператора. Його генерали також часто наслідують конфуціанській філософії, шляхом вшанування своїх предків та повагою до їхніх дарів, таких як фізичні риси та навички, які вони передають своїм нащадкам у спадок. Найбільш яскравим прикладом вшанування дарів предків є Сяхоу Дун: під час однієї битви в творі згадується випадок, коли після поранення стрілою в око, Сяхоу Дун викрикує до духів своїх батька і матері і ковтає око цілком, щоб не втратити такий дорогоцінний дар предків. Однак, хоча багато хто в царстві Вей, зокрема і Цао Цао, глибоко вірить у конфуціанську філософію, проте водночас вони жахливо дотримуються її традицій. Цао Цао, наприклад, хитрістю та підступністю обмовляє свого дядька в юному віці,

щоб уникнути покарання від батька; також у пориві гніву він відрубує голову одному зі своїх довірених радників просто через незгоду з ним [19].

Царство Шу. Шу сформувалося вже після остаточного повалення династії Хань. Падіння династії Хань, хоча і було довершене Цао Цао, показано в тексті як наслідок корупції в уряді після двох особливо руйнівних повстань. Лю Бей, нащадок родоначальника династії Хань, спирається на свій родовід як на підставу для претензій на престол. Паралелі між Шу і даосизмом простежуються в тому, як Лю Бей описується в тексті: автор вихваляє не лише відсутність у нього вчених знань, але й те, наскільки він невимушений і доброзичливий, шляхетний духом і добрий серцем, що є поширеною темою в даоській літературі. Проте, саме зі знайомства з Чжуге Ляном починаються найяскравіші приклади зв'язку Шу з даосизмом. Чжуге Лян – відданий даоський філософ, що живе життям, далеким від придворної метушні та позерства. На відміну від персонажів царства Вей, Чжуге Лян і Лю Бей майже ніколи не відходять від своїх переконань. Чжуге Лян докладает значних зусиль до розбудови, розширення та підтримки царства Шу, возвеличуючи принцип невтручання та спокійної зовнішньої політики, що сильно резонує з даоськими традиціями, які закликають або до відсутності уряду, або до такої непричетності до повсякденного життя людей, що він здається неіснуючим [20].

У той час як царства Шу та Вей проявляють зв'язки з даосизмом і конфуціанством відповідно, царство У тісно пов'язане з легалізмом, оскільки правителі цієї держави виводять свій родовід від Сунь-цзи, автора видатного тексту «Мистецтво війни». Легалізм виступає за суворе, жорстоке і колективне покарання навіть за найменші провини, і царство У було більш ніж готове до такого. Це неодноразово згадується в одному з розділів тексту, присвяченому короткому союзу між царствами Шу та У, в якому Чжоу Юй, найповажніший генерал царства У, кілька разів погрожував відрубати голову Чжуге Ляну, якщо той не виконає задачі, які Чжоу Юй вважав нездійсненними. [21]

Винаходи. Період Трицарства був наповнений безперервними війнами, а бойові дії спонукали до технологічного розвитку, аби взяти перевагу над своїми супротивниками, тому і цей період історії Китаю доповнювався постійними винаходами, як військовими, що допомагали здобути перевагу у війні, так і цивільними. Існуючі технології удосконалювалися, а нові винаходи ставали значною частиною економіки царства, включаючи нові методи ведення війни, сільського господарства, транспорту і навіть розваг.

Багатозарядний арбалет. Одним з військових винаходів став багатозарядний арбалет. Хоча арбалети як вид зброї були винайдені в Китаї ще давно, виникла потреба якось удосконалити його, отримати перевагу. Для постійного подавання стріл у арбалет було додано ряд болтів. Рух арбалета контролювався важелем, який рухався вперед або назад. Точність була не кращою, але з постійним шквалом стріл, що летіли у ворога, стріла обов'язково мала влучити у щось [22].

Візок, який вказує на південь. Подорожування торговими шляхами через невідомі території або пересування армій до місця бою поставило перед китайцями складне завдання - визначити напрямок і місце, куди слід рухатися. Подорожі торговими шляхами через невідомі території або пересування армій до бою ставили перед ними складне завдання - визначити напрямок і місце, куди їхати. Імператор доручив Ма Цзюню розробити пристрій, який зміг би визначати, куди їхати. Ма Цзюнь сконструював механізм, який за допомогою диференціальних шестерень обертався так, щоб вказувати на південь. Фігура, що була на вершині цього механізму, завжди залишалася у своєму положенні, доки її не змінювали вручну [23].

Імператор Цао Жуї також попросив Ма Цзюня вдосконалити роботу лялькового театру, оскільки ляльковий театр був типовим стилем розваг. Він взяв великий шматок дерева і надав йому форму колеса, яке оберталося в горизонтальному положенні під дією прихованої води. Він також розмістив зображення співаючих дівчат, які грали

музику і танцювали, а коли певна лялька виходила на сцену, інші дерев'яні чоловічки били в барабани і дули у флейти [24].

Тачка. За основу тачки було взято ручну тачку для двох з центральним колесом і двома людьми спереду та ззаду. Замінивши місце передньої людини на колесо, стало можливим перевозити вантажі лише за допомогою однієї людини. Тачки були більш зручними для транспортування і могли слідувати за арміями, перевозячи їхню їжу та припаси. Тачку називали дерев'яним волом (木牛流马), і одна людина могла перевозити їжу для чотирьох чоловіків [25].

Трицарство було часом великих героїв, славних полководців, добросердечних лідерів, хитромудрих тактик та стратегій, під час цієї епохи було винайдено чимало технологій, які могли суттєво впливати на хід битви або ж які значно спрощували людську працю. Однак цей період в історії Китаю був повним болі та смертей, попри те, що об'єднання країни було позитивним результатом, воно було досягнуте неймовірно дорогою ціною. Згідно з переписом населення, який ініціював Сима Янь після перемоги над царством У, в Китаї проживало трохи більше 16 млн. людей, в той час, як в епоху Хань чисельність населення перевищувала 56 млн. Проте Китаю не судилося довго жити в мирі, вже після смерті Сима Яня, імперія Цзінь стала вкрай нестабільною, провокуючи нову громадянську війну і починаючи цикл наново.

Висновок до розділу 1

Перший розділ курсової роботи присвячений аналізу історичного та культурного контекстів роману «Трицарство», де розкриваються різні аспекти однойменної епохи. Цей період характеризувався політичною роздробленістю і постійними війнами між воєначальниками, а згодом і трьома царствами, Вей, Шу та У, що привело до глибоких соціальних змін. Роман ґрунтується на історичних хроніках Ченя Шоу та Пея Сунчжи.

Політичний, соціальний та економічний устрої кожного царства маючи дещо спільне, різнилися між собою. Вей, Шу та У створили власні урядові системи, кожна з яких будувалася на певних ідеалах і баченнях їх правителів. Поширеною стала і військова бюрократія, коли вірним і успішним генералам надавалися землі, і в цілому не дуже шанована серед китайського суспільства професія військового стала вимушеним злом серед збіднілого населення. Зруйнована економіка відроджувалась за рахунок військових поселень, які ввів Цао Цао на своїх землях, пізніше, аналоги цих поселень також були введені в двох інших царствах. Крім того, для цієї епохи були характерні проривні військові та економічні винаходи, що позитивно впливало на розвиток всіх держав.

Таким чином, роман Ло Гуаньчжуна заснований не визначному періоді, повному яскравих особистостей, соціальних змін, технологічних проривів та протиріч. Кожне царство мало свої моделі управління, їхні лідери керувалися не тільки власними принципами, а й ідеологією, вдаючись до самих різних дій, які вони вважали виправданими. Про цю епоху пізніше в народі складали легенди, про вчинки славних та благодійних героїв. Ло Гуаньчжун не лише спирався на історичні хроніки при написанні свого творіння, але й зібрав численні народні легенди, створюючи різнобічну та цікаву історію, яку цікаво читати.

РОЗДІЛ 2: ВПЛИВ РОМАНУ «ТРИЦАРСТВО» НА КУЛЬТУРУ ТА МОВУ КИТАЮ

Роман «Трицарство» Ло Гуаньчжуна займає особливе місце у культурі Китаю. Ло Гуаньчжун зібрав багато історій, сюжетів, записів, неофіційних хронік, народних переказів, і наповнив оповідання своїми політичними ідеалами та почуттями сформувавши образи видатних історичних діячів, що служать еталонами моральних

чеснот, таких як відданість, честь, братерство, та інші етичні та моральні норми. Роман справив великий вплив на китайську літературу і суспільство, зацікавлюючи цілі покоління читачів. Багато з описаних в «Трицарстві» сюжетів були включені до програми Пекінської опери, було створено чимало адаптацій у формі літератури, кіно, серіалів та відеоігор, а також, цей твір привніс у китайську мову велику кількість крилатих фраз.

2.1 Вплив роману на традиційну культуру Китаю

Мова. В першу чергу, роман «Трицарство» вплинув на мову написання творів. В ті часи, офіційною мовою китайської держави був веньянь 文言, класична китайська мова, ця мова була мовою двору, мовою чиновників і мовою вчених, цією мовою вівся весь велися всі справи у державі, і, зокрема, писалися літературні твори. Вже в часи династій Тан і Сун мова народу та класична китайська мова сильно відрізнялися, і в народі появилися свої жанри усної народної творчості, такі як хуабень 话本, пінхуа 評話, та бяньвень 變文, через які люди переказували чи розповідали один одному різноманітні історії, притчі, балади і т.д. «Трицарство» також було написано на веньяні, але писався цей роман також під великим впливом байхуа 白话, народної мови, що згодом дало цьому твору величезне охоплення як серед знавців веньяню, так і серед простого народу. «Трицарство» стало першим класичним твором, в якому було використано байхуа, і три класичні романи («Річкові заплави», «Подорож на Захід», «Сон у червоному теремі») підхопили цю традицію.

Релігія. З часом, вже після закінчення періоду Трицарства, в народі стали особливо сильно шануватися дві особистості: Чжуге Лян та Гуань Юй. Чжуге Лян, радник та стратег Лю Бея, згодом і канцлер держави Шу. Його репутація розумного і освіченого чоловіка зростала навіть тоді, коли він жив у відносному усамітненні, за що він отримав прізвисько 卧龙, Сплячий дракон. Його благодійність та стиль

управління завоювали велику любов у народі, і вже після його смерті було збудовано багато святинь, які залишаються в Китаї і донині, найбільшою з яких є храм Ухоу в місті Ченду [26]. Іншою людиною, яка навіки була збережена в релігії народу, став Гуань Юй. Він цінився у військах та у народі за свою могутню силу та честь, за вірність та справедливість, за що і став шануватися як бог війни не тільки в народній релігії китайців, а також ще в даосизмі та буддизмі. Культ Гуань Юя розтянувся не тільки на Китай, а ще й на сусідні держави, такі як В'єтнам та Японія [27].

Література. Ло Гуаньчжун спирався не тільки на історичні хроніки, але й на народні сказання, змішуючи історичну правду з художньою вигадкою, гіперболізуючи своїх персонажів, і добре структуруючи свій твір, він створив унікальний синтез, який і зробив цей роман культовим. Знаменитий історик династії Цін Чжан Сюечен писав, що роман складається з «семи частин правди і трьох частин вигадки» [28, с. 178-179]. Написання роману також закріпило в пам'яті китайців певні стереотипи, образи Лю Бея, як взірця благодійного монарха, Гуань Юя та Чжан Фей як вірних та відданих соратників, Чжуге Ляна, як мудрого генія тактики та стратегії, і в той же час негативний, але тим не менш цікавий та захоплюючий образ Цао Цао як підступного, хитрого та жорстокого антагоніста були надовго закріплені в літературній та театральній традиціях Китаю. Цей твір поклав початок жанру історичної епопеї в китайській літературі, і багато письменників, такі як Ши Найянь та У Чен'ень писавши свою безсмертну класику як «Річкові заплави» і «Подорож на Захід» відповідно, наслідували саме прикладу Ло Гуаньчжуна.

Крім того, по роману також пишуться пародії, до прикладу можна взяти роман під назвою «反三國演義», «Трицарство навпаки» авторства Чжоу Дахуана, щобув опублікований у першій половині XX ст., де розповідається альтернативну історію саме Трицарства. Тут, у декількох персонажів доля склалася по-іншому, ніж в нашій історії, і тому в кінці твору саме Лю Бей та його нащадки об'єднують Китай [29].

Театр. Насправді, ще задовго до народження Ло Гуаньчжуна, про період Трицарства та його ключових персонажів вже ходили легенди та народні перекази, а

також театральні п'єси. Публікація «Трицарства» тільки підсилила це підсилила цей вплив, збагачуючи китайський театр колоритними персонажами, новими й захоплюючими сюжетами. Архетипи персонажів остаточно закріпилися саме в театрі, у кожного актора була своя маска або грим, які характеризували того чи іншого персонажа. Символізм кольорів надзвичайно важливий в китайському театрі, адже показує характер персонажу та його якості. До прикладу, один з братів Лю Бея по клятві, Гуань Юй, завжди носить червону маску, що характеризує його безмежну вірність і відвагу, в той час як у актора, що грає Цао Цао маска чи грим завжди білого кольору, що символізує підступність і злість [30].

Чимало героїчних та епічних епізодів були взяті з роману в якості основи для театральних виступів китайського театру, зокрема Пекінської та Сичуаньської опер. Наприклад 赤壁之战, битва біля Червоної скелі, яка стала однією з наймасштабніших битв всього періоду Трицарства між Цао Цао з однієї сторони, та союзом Лю Бея та Сунь Цюаня з іншої, яка, можна сказати, стала історичною битвою, що вплинула на подальший хід історії всього Китаю. Або ж 空城计, стратегія пустого міста, де Чжуге Лян продемонстрував свій військовий геній, будучи в меншості, коли армія супротивника була більшою за його власну, він усе ж таки вирішує відчинити ворота погано озброєного міста і зустріти могутнього ворога з несподіваною холонокровністю. Ворожий генерал, Сима І, підозрюючи, що в місті сховані основні сили Чжуге Ляна, не наважується атакувати.

2.2 Відображення роману в сучасній та масовій культурі Китаю та країн Східної Азії

Роман «Трицарство» був та залишається одним з найулюбленіших творів не тільки в Китаї, але й в усій Східній Азії, його цікаві сюжети та захопливі герої глибоко вкорінилися в пам'яті народів Китаю, Кореї, Японії та інших країн. «Трицарство»

полюбилося багатьом читачам завдяки мудрості, яку несуть з собою численні персонажі твору; різноманітним легендарним та міфічним, казковим навіть, історіям, що переплітаються з історичною хронікою та лише підбурюють зацікавленість; та завдяки детальні описи стратегій, тактик, думок та битв. Літературний та культурний вплив роману в усьому регіоні настільки великий, що його можна порівняти з «Іліадою» Гомера чи п'єсами Шекспіра. «Трицарство» не тільки залишається улюбленим твором Китаю та сусідніх країн, ним цікавляться в усьому світі, переклали на велику кількість мов, на основі окремих битв твору знімають кіно, про саму історію знімаються серіали, створюється манга та аніме, розробляються відеоігри різних жанрів та для всіх платформ. Як правило, через велику масштабність «Трицарства», різноманітні адаптації зосереджуються лише на певних аспектах сюжету або його персонажах, однак навіть незважаючи на це, історія трьох царств зацікавлює нові покоління по всьому світу. Як каже популярне корейське прислів'я: «Можна обговорювати життєві питання, лише прочитавши “Трицарство”» [31] [32].

Кіно. Зазвичай фільми по «Трицарству» створені навколо певної події в романі.

Самий перший фільм по роману був знятий в 1905 році, під назвою «定军山», це німий фільм, який вважається першим китайським фільмом в історії. Фільм був записом одного із моментів Пекінської опери, в якому йшлося саме про битву біля гори Дінцзюньшань.

«三国志之见龙卸甲». Китайський фільм 2008 року, в якому йдеться мова про одного з генералів Лю Бея, Чжао Цзилуна, оповідь йдеться від лиця простого солдата Ло Пін'ана, й охоплює близько 30 років періоду Трицарства, розказуючи історію знаменитого генерала.

«赤壁». Великий історичний фільм в двох частинах, присвячений найбільшій битві епохи Трицарства – Битві біля Червоної скелі. Спочатку планувалося зняти один фільм, але кінострічка виявилася настільки тривалою, що фільм розділили на дві частини. Перша частина фільму зібрала понад 127 мільйонів доларів США на

міжнародному рівні і побила рекорд азійського прокату, який раніше належав «Титаніку» на материковому Китаї.

«铜雀台». Китайський історичний драматичний фільм про Цао Цао, видатного воєначальника, який став де-факто главою центрального уряду Китаю наприкінці правління династії Хань. Фільм зосереджується на житті Цао Цао в останні роки його життя і розповідає про два замаху на воєначальника. Китайська назва фільму відсилає до Тераси бронзових птахів - тераси, збудованої у 210 році Цао Цао у стародавньому місті Єчен.

Серіали. Серіали завдяки своїй багатосерійності можуть показати всю, або більшу частину, історії «Трицарства»

«諸葛亮». Китайський серіал 1985 року, заснований на житті Чжуге Ляна, канцлера держави Шу. Сюжет серіалу побудований на оповіданнях про Чжуге Ляна в романі «Трицарство».

«三國演義». Цей серіал був знятий Центральним телебаченням Китаю і вперше вийшов в ефір у 1994 році. Це один з найдорожчих серіалів свого часу, над ним працювали протягом чотирьох років, і в ньому було задіяно понад 400 000 акторів і членів знімальної групи, в тому числі підрозділи Народно-визвольної армії Китаю. Деякі діалоги персонажів були адаптовані безпосередньо з оригінального роману. Серіал вважається однією з найкращих історичних драм у Китаї.

«武圣关公». Серіал 2002 року, що розказує про життєвий шлях Гуань Юя, починаючи від його раннього дитинства, клятвою в персиковому саду і аж до самої смерті героя.

«三國». Серіал 2010 року, заснований на подіях Трицарства. Хоч серіал і мав комерційний успіх у Китаї, але отримав неоднозначне сприйняття і викликав суперечки серед критиків і шанувальників, багато хто коментував, що серіал значно відхилився не тільки від першоджерела, але й від історичних записів, його

критикували за пріоритетність комерційної розваги над дослідженням і розумінням роману та історії.

«回到三國». Серіал 2012 року показує нам надзвичайну історію. Вінсент Сема, ігroman, який випадково подорожує в часі в епоху Трицарства і зустрічається з багатьма історичними постатями. Пізніше він стає довіреним радником Чжуге Ляна і використовує сучасні стратегії для подолання проблем і перешкод.

«曹操». Серіал 2012 року, заснований на житті Цао Цао. Знімаючи цей серіал, режисер мав на меті зобразити більш історично достовірний та сбалансований образ Цао Цао, який в китайській традиції зображується як антагоніст.

«大军师司马懿系列». Серіал 2017 року, заснований на житті Сима І, могутнього радника Цао Цао. Серіал розділений на дві частини: перша частина охоплює ранню кар'єру Сима І під керівництвом Цао Цао, друга частина охоплює кар'єру Сима І в державі Вей та його прихід до влади.

Манга та аніме. По роману «Трицарство» також було створено велику кількість коміксів та анімації, переважно з Японії, в якій розповідається сюжет Трицарства чи його окремих персонажів.

«覇-LORD-». Японська манга 2004 року, яка досить вільно трактує історію періоду Трицарства, в якій представлені як реальні, так і вигадані персонажі та події з китайської історії та фольклору того періоду.

«火鳳燎原». Китайський комікс маньхуа, що розповідає про події часів пізньої Хань та Трицарства, причому історія здебільшого обертається навколо діянь юного Сима І. Хоча основні моменти роману не були затронуті, більш незначні деталі були змінені та драматизовані. Крім того, наслідуючи оригіналу, в цій серії коміксів також приділяється велика увага військовим та політичним іграм та стратегіям.

«三国志». Японська манга 1971, року яка перказує сюжет оригінального роману «Трицарство». Помотивам манги було також випущено два повнометражних фільма

та аніме. Станом на травень 2020 року тираж манги перевищив 80 мільйонів копій, що зробило її однією з найбільш продаваних серій манги всіх часів.

«三国演义». Спільне китайсько-японське аніме 2009 року, в якому описується вся історія «Трицарства» від повстання жовтих пов'язок до об'єднання Китаю династією Цзінь.

«パリピ孔明». Японська серія манги, а згодом і аніме, 2019-2022 років. Історія розгортається навколо Чжуге Ляна, який переноситься зі стародавнього Китаю до сучасної Японії і використовує військову тактику, щоб допомогти своїй новій подрузі.

Відеоігри. Відеоігри по «Трицарству» не тільки надають можливість долучитися до безсмертної класики, а й самому прийняти участь в масштабних та історичних битвах. Крім того, на відміну від кіно, серіалів та анімації, ігри дозволяють гравцю безпосередньо впливати на хід історії, і, наприклад, допомогти Цао Цао перемогти в битві біля Червоній скелі, назавжди змінивши історію. Тому відеоігри по роману Ло Гуаньчжуна знайомлять гравців з епохою, зацікавлюючи при цьому можливостями власного впливу на світ, що робить їх надзвичайно популярними.

Romance of the Three Kingdoms. Це серія з 14 покрокових стратегій, випущених компанією Коеї. Серія заснована на романтизованій версії роману «Трицарство» та історичному тексті «Записи про Трицарство», сюжетна лінія розгортається за часів династії Хань у Китаї з багатьма ворогуючими угрупованнями. Ігровий процес обертається навколо управління своїми землями та людьми. Потрібно брати до уваги запаси зерна, стихійні лиха, кошти в казні, внутрішні справи та лояльність населення. Персонажі характеризуються своїми лідерськими якостями, майстерністю рукопашного бою, інтелектом і лояльністю, а також особливими рисами або навіть магічними здібностями, які можна використовувати під час війни, дипломатії або у внутрішніх справах.

Dynasty Warriors. Це серія японських відеоігор у жанрі hack and slash action, створена компаніями Omega Force та Коеї. Серія є спін-оффом покрокової стратегії

Romance of the Three Kingdoms, заснованої на однойменному китайському романі, який є романтизованим переказом китайського періоду Трицарства. Ця серія ігор є найуспішнішою франшизою компанії Koei. Dynasty Warriors надає можливість гравцям пройти повну історію кожного з трьох царств на вибір, при цьому можна вибрати любого історичного персонажа, наприклад Лю Бея, та грати саме за нього. У Dynasty Warriors 8 для кожної країни було додано сценарій «а якщо...». Виконуючи умови в попередніх битвах, гравець може розблокувати гіпотетичний маршрут для кожної країни, де їй вдасться досягти того, що не вдалося у реальній історії. Наприклад, гравець може допомогти Вей уникнути поразки в битві біля Червоної скелі та об'єднати Китай.

Dynasty Tactics. Це стратегічна гра, розроблена та видана компанією Koei. Дія гри розгортається в епоху Трицарства після повстання жовтих пов'язок і смерті Дун Чжо. Ігровий процес використовує елементи покрокової системи з серії Romance of the Three Kingdoms. На відміну від Dynasty Warriors, атмосфера в Dynasty Tactics більш архаїчна і сувора, що ближче до тієї, заданої в романі. Гравці можуть вибирати, чи дотримуватися подій епопеї, чи кардинально відходити від них.

Three Kingdoms: Fate of the Dragon. Стратегічна гра в реальному часі, що вийшла в 2000 році. Гравець, у ролі одного з трьох воєначальників Китаю 184 року побудувати власне царство, розвивати нові технології та створювати могутні армії, щоб підкорити інших воєначальників і, врешті-решт, об'єднати Китай.

Total War: Three Kingdoms. Легендарна серія покрокових стратегій Total War також була доповнена не менш легендарним історичним періодом. Дія гри розгортається в період Трицарства, гравці керують однією з фракцій, яка повинна знищити або васалізувати інші фракції, здобути достатній престиж, щоб проголосити себе імператором, перемогти двох інших імператорів, які представляють інші 2 наймогутніші фракції, об'єднати Китай і стати його абсолютним володарем. Ігрова частина гри складається з двох режимів — романтизованого і класичного, які можна обрати перед початком кампанії. Класичний режим реалістичніший і більш

акцентований на історичних маневрах військ, де перемогу визначають переважні складові стратегії й тактики. Оповідна частина класичного режиму — різні події і дилеми — засновані на історичних текстах «Записів про три царства». Романтизований режим заснований на романі Ло Гуаньчжуна. Значною відмінністю від класичного режиму гри буде те, що знакові персонажі зможуть вистояти проти сотень рядових воїнів, борючись як герої роману. У розповідній частині романтизованого режиму гри відтворені головні події роману «Трицарство», які можуть і будуть відбуватися в ході кампанії.

2.3 Вплив роману на китайську мову та фразеологію

Роман "Трицарство" не лише залишив істотний вплив на культуру Китаю, а й глибоко повпливав на китайську мову, збагативши її фразеологізмами та виразами, які використовуються в повсякденному житті.

万事俱备, 只欠东风— Усе готово, окрім східного вітру.

Перед битвою біля Червоної скелі, Чжуге Лян обіцяв союзникам, що викличе східний вітер, щоб підпалити флот Цао Цао. Вислів означає відсутність однієї з найважливіших умов для виконання плану.

三顾茅庐— Тричі відвідати солом'яний курінь.

Цей чен'юй відсилає до того, що Лю Бей тричі відвідував Чжуге Ляна, щоб запросити його на службу. Значення полягає у тому, щоб наполегливо просити допомоги досвідченої людини, наполегливо запрошувати на службу.

既生瑜, 何生亮— якщо вже народився Чжоу Юй, навіщо тоді народився Чжуге Лян?

Чжоу Юй був молодим і амбітним, але його завжди випереджав більш талановитий Чжуге Лян, тому цей вислів вживається для нарікання на когось, хто перевершує тебе на кожному кроці, для нарікання на нового конкурента.

赔了夫人又折兵— втратити і дружину, і військо.

Мова йдеться про спробу одного з генералів Сунь Цюаня, Чжоу Юя, заманити Лю Бея шляхом фальшивого одруження з сестрою Сунь Цюаня, проте той втік з нею, а армія Чжоу Юя потрапила у засідку і була розбита. Вираз використовується, коли потрібно позначити, що хтось поніс двійні збитки через власну провину.

步步为营 – на кожному кроці укріплювати свої позиції.

Цей вислів відсилає до військової стратегії Чжуге Ляна, де з кожним кроком вперед він розбивав табір. Воно використовується для опису надзвичайної обережності та розсудливості при просуванні до мети.

草船借箭 – Запозичити стріли з допомогою солом'яних човнів.

Цей чен'юй відсилає до іншого моменту в битві біля Червоні скелі, в якому від Чжуге Ляна потребувалося зібрати 100 000 стріл за три дні, але стратег зміг виконати це доручення, відправивши у ворожі води човни з соломою і потім витягнувши їх назад. Фразеологізм означає майстерно обернути сили і багатство інших собі на користь.

桃园结义 – дати клятву вірності в персиковому саду.

Ідіома відносить до клятви вірності між Лю Беєм, Чжан Феєм та Гуань Юєм в персиковому саду. Вона використовується для опису міцного зв'язку братерства.

周瑜打黄盖——一个愿打，一个愿挨 – коли Чжоу Юй бив з Хуан Гая – один хотів бити, інший – бути битим.

Цей вислів стосується тактики Чжоу Юя аби ввести ворога в оману: щоб довести ворожій стороні свої наміри зрадити генерала, Хуан Гай погодився бути битим Чжоу Юєм. Значення полягає у взаємній вигоді, коли дві сторони заздалегідь про щось домовляються.

刘备借荆州——有借无还 – Лю Бей «позичає» провінцію Цзін - позичає без повернення.

Сунь Цюань дозволив Лю Бею зайняти провінцію Цзін, доки останній не знайде свою власну землю. Однак вже після облаштування в провінції Сичуань, Лю Бей не

мав наміру повертати цю територію. Вислів описує ситуацію, коли людина позичає щось без наміру повернути.

说曹操 曹操到 – слід тільки заговорити про Цао Цао, і він тут як тут.

Ця приказка відносить до моменту, коли місто, в якому знаходився імператор, було в облозі, один з його сановників запропонував відправити запит про допомогу до Цао Цао, однак, не встиг він завершити своє речення, армія Цао Цао вже показала на горизонті. Використовується в ситуації, коли людина з'являється саме тоді, коли про неї говорять.

三个臭皮匠, 胜过一个诸葛亮 – трьох простих шкіряників достатньо, щоб здолати самого Чжуге Ляна.

Значення полягає у тому, що троє простих людей можуть перемогти одного сильнішого, якщо об'єднують свої сили

司马昭之心, 路人皆知 – кожен перехожий знає, що у Сима Чжао на думці.

У міру того, як Сима Чжао поступово піднімався до влади у Вей, його наміри узурпувати владу ставали все більш очевидними. Молодий імператор Вей Цао Мао якось поскаржився своїм вірним міністрам: «Кожна людина на вулиці знає, що на думці у Сима Чжао». Цей вислів використовується для опису секрету полішинеля, ситуації, коли наміри або амбіції людини дуже очевидні.

身在曹营心在汉 – знаходитися у таборі Цао Цао, проте думати про Хань.

Один момент Гуань Юй був вимушений служити під командуванням Цао Цао. Останній, розуміючи могутність та відвагу Гуань Юя, всілякими способами намагався перетягнути його на свою сторону, але той не піддавався, зберігаючи вірність своєму братові по клятві. Використовується для позначення, що комусь доводиться діяти всупереч своїм принципам.

七擒七纵 – сім раз брати в полон і сім раз відпускати.

Вираз відсилає до однієї з тактик Чжуге Ляна під час його кампанії по підкоренню південних племен, де він сім раз захоплював та відпускав їхнього вождя. Після сьомої поразки від руки Чжуге Ляна, вождь південних племен, Мен Хоу,

покаявся перед стратегом і поклявся у вічній вірності царству Шу. Вираз означає психологічно обробляти противника, переконуючи його підкоритися добровільно.

乐不思蜀 – через веселощі не згадувати про Шу.

Після падіння царства Шу, Сима Чжао відправив Лю Шаня, правителя царства Шу, до своєї столиці Лояну під домашній арешт, при цьому, Лю Шаню було надано все для комфортного та безтурботного проживання. В один момент Сима Чжао запитав у Лю Шаня, чи сумує він за Шу, на що той відповів: «Тут весело, я не думаю про Шу». Значення цього виразу полягає у наступному: веселитися так, що забуваєш про своє походження або про те, що маєш повернутися; віддаватися насолодам і забувати про дім та обов'язки.

Висновки до розділу 2

У результаті дослідження можна прийти до висновку, що вплив роману «Трицарство» на китайську культуру, мову та суспільство був всебічним. Мова написання літературних творів після публікації «Трицарства» почала змінюватися, тепер твори писалися не тільки на веньяні, але й на байхуа, залучаючи до читання як еліту, так і простий народ. Роман також повпливав на образи персонажів в очах народу, створюючи стійкі та популярні стереотипи, про різних історичних постатей.

З появою та еволюцією сучасних медіа, від кіно та серіалів до відеоігор, «Трицарство» стає ще більш доступним до звичайного користувача, численні кіноадаптації, серіали, які переказують сам роман, аніме та ігри, що дозволяють гравцям самим взяти участь у легендарних битвах, все це зацікавлює велику кількість людей по всьому світу, залучаючи їх до безсмертної китайської класики.

Зрештою, Ло Гуаньчжун, завдяки своєму творінню, збагатив китайську мову великою кількістю прислів'їв та приказок, які стали невід'ємною складовою сучасного мовлення будь-якого китайця.

«Трицарство» є не просто літературним твором, силою, яка впливає на Китай вже більше п'ятиста років, успішно адаптуючись до вимог нашого часу і залучаючи мільйони людей по всьому світові.

ВИСНОВКИ

У ході написання курсової роботи було досліджено історичний та культурний контекст роману «Трицарство», а також його вплив на китайську культуру, мову та сучасні медіа.

Цей твір розповідає про турбулентний період китайської історії, сповнений повстань, воєн, лиходіянь, і в той же час, наповнений великими особистостями, стратегами, політиками, науковцями, які, не зважаючи на обставини, продовжували йти вперед. Ло Гуаньчжун при написанні свого твору спирався в першу чергу на історичні хроніки, зокрема праці Ченя Шоу та Пея Сунчжи. Падіння династії Хань і хаос, що послідував за цим, був часом горя і страждань, однією з найбільших криз в китайській історії, яка проклала дорогу амбітним діячам, які мали своє бачення майбутнього Китаю. Після формування трьох царств, Вей, Шу та У, кожне державне утворення втілювало свою політику, яку вважало найкращою для себе. Вей спиралося на меритократію та систему дев'яти рангів, введену Цао Цао, яка, з часом, стала інструментом еліт. Царство Шу бачачи себе як нащадка імперії Хань, керувалося конфуціанськими, а також, під впливом Чжуге Ляна, даоськими ідеалами невтручання, що зробило економіку цього царства більш вільною. В той же час, У керувалося легалістськими принципами, а економіка цієї держави спиралася на

морську торгівлю. Криза та хаос після падіння єдиної імперії дуже погано сказалися на китайській економіці, особливо в царстві Вей, приводячи до значних соціальних змін: люди були вимушені йти в солдати, професія яких була не самою шанованою в суспільстві; зруйнована економіка відновлювалась за рахунок військових аграрних колоній, що були введені Цао Цао на основі системи, яка вже існувала в імперії Хань, і завдяки жорстким наказам, державна економіка почала відновлюватися. Пізніше ця система була прийнята і в інших двох царствах.

Епоха Трицарства відзначилася численними винаходами, як військовими, так і цивільними. Такий винахід, як багатозарядний арбалет, значно спрощував процес стріляння, дозволяючи випускати по декілька стріл за раз. Тачка також стала важливим логістичним винаходом, в першу чергу для армії, адже тепер всього одна людина могла перевозити провіант та знаряддя для чотирьох воїнів. Не менш важливим стало винайдення візка, що вказує на південь, значно допомагаючи в орієнтації як військовим частинам, так і звичайним торговцям в їх подорожах.

Це був час великих та визначних особистостей, які глибоко вкорінилися в народній пам'яті та легендах за свої визначні якості та благодійність з однієї сторони, чи за свою жорстокість та підступність з іншої, стаючи яскравими персонажами в народній пам'яті та легендах.

Вплив «Трицарства» на культуру Китаю та регіону неможливо переоцінити, він був усебічним, впливаючи на кожний аспект життя. Деякі дослідники навіть стверджують, що вплив цього роману можна порівняти з впливом «Іліади» Гомера чи п'єсами Шекспіра. Адже саме з публікації «Трицарства» почався перехід до написання літератури мовою байхуа. Поєднання історичної правди з елементами фантастики, придворний історик династії Цін Чжан Сюечен писав, що роман складається з семи частин правди і трьох частин вигадки, пішло роману тільки на користь, перетворюючи історичну хроніку на захоплюючу епопею. Немаленький

вплив «Трицарство» мало і на традиційний китайський театр, закріплюючи стереотипи, які вже існували в народних легендах.

Численні адаптації роману, від кіно до відеоігор, показують як добре творіння Ло Гуаньчжуна стикається з потребами часу та адаптується до них, виводячи легендарні сюжети на екрани кінотеатрів і телевізорів, зацікавлюючи тисячі людей. Відеоігри, засновані на цьому творі, є досить популярними, і не тільки в східноазійському регіоні а й по всьому світові, дозволяючи самому взяти участь у ключових битвах періоду, і навіть повпливати на деякі з них.

І, звісно, «Трицарство» значно вплинуло на мову, вводячи до неї численні вирази, які потім стануть частовживаними чен'юями. Такі фразеологізми, як 三顾茅庐; 万事俱备, 只欠东风; 说曹操, 曹操到, використовуються в повсякденному житті і дуже любими китайцями.

«Трицарство» – це не лише літературний витвір, один з чотирьох класичних романів Китаю, це ще потужний літературний феномен. Ідеї вірності, братерства, відданості, амбіційності, підступності – це все вічні питання, з якими людство стикається на протязі всієї своєї довгої історії, роман не тільки передає наступним поколінням знання про епоху, але й возвеличує добрі поступки та високу мораль, надаючи таким чином і певні настанови для всіх своїх читачів. Саме тому епопея, яку написав Ло Гуаньчжун, не втратила своєї актуальності за більш ніж 500 років, і в далекому майбутньому, наступні покоління також будуть читати і захоплюватися в цей твір.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Період Сунської імперії та монгольського іра. StudFiles. URL: <https://studfile.net/preview/9751609/page:7/>
2. Jianmei, Chen. Records of the Three Kingdoms (The) (Sanguo zhi). OpenEdition Books. URL: <https://books.openedition.org/pressesinalco/28936?lang=en#:~:text=As%20a%20subject,from%20Wei%20%E9%AD%8F>
3. the-archlich. Government of the Three Kingdoms. Tumblr. URL: <https://the-archlich.tumblr.com/post/98901760922#wei:~:text=The%20Wei%20dynasty,of%20Eight%20Princes>.
4. The rise and fall of the Wei kingdom (three kingdoms history). China History SG. URL: <https://chinahistorysg.wordpress.com/2014/06/28/the-rise-and-fall-of-the-wei-kingdom-three-kingdoms-history/>
5. the-archlich. Government of the Three Kingdoms. Tumblr. URL: <https://the-archlich.tumblr.com/post/98901760922#wei>
6. the-archlich. Government of the Three Kingdoms. Tumblr. URL: <https://the-archlich.tumblr.com/post/98901760922#shu>
7. The rise and fall of Shu Han (Three kingdoms history). China History SG. URL: <https://chinahistorysg.wordpress.com/2014/07/12/the-rise-and-fall-of-shu-han-three-kingdoms-history/>
8. the-archlich. Government of the Three Kingdoms. Tumblr. URL: <https://the-archlich.tumblr.com/post/98901760922#wu>
9. The rise and fall of the Wu kingdom (History of the three kingdoms). China History SG. URL: <https://chinahistorysg.wordpress.com/2014/07/07/the-rise-and-fall-of-the-wu-kingdom-history-of-the-three-kingdoms/>
10. The Chinese Han Dynasty Society: Social Class & Structure. Totally History. URL: <https://totallyhistory.com/han-dynasty-social-structure/>
11. Троєцарство. CGTN українською Офіційний сайт Медіакорпорації Китаю. URL: <https://ukrainian.cri.cn/848/2016/12/22/2s47135.htm>

12. Graff, David A. Medieval Chinese Warfare, 300-900
13. Theobald, Ulrich. Economy of the Three Empires Period. ChinaKnowledge.de.
URL: <http://www.chinaknowledge.de/History/Division/sanguo-econ.html#:~:text=War%2C%20drought%2C%20locust,themselves%20to%20fli%20ght.>
14. de Crespigny, Rafe. Imperial Warlord
15. Theobald, Ulrich. Economy of the Three Empires Period. ChinaKnowledge.de.
URL: <http://www.chinaknowledge.de/History/Division/sanguo-econ.html#:~:text=Cao%20Cao%20resorted,their%20new%20homelands.>
16. von Glahn, Richard. The Economic History of China: From Antiquity to the Nineteenth Century
17. Theobald, Ulrich. Economy of the Three Empires Period. ChinaKnowledge.de.
URL: <http://www.chinaknowledge.de/History/Division/sanguo-econ.html#:~:text=The%20Shu%20DHan,north%20of%20China.>
18. Theobald, Ulrich. Economy of the Three Empires Period. ChinaKnowledge.de.
URL: <http://www.chinaknowledge.de/History/Division/sanguo-econ.html#:~:text=The%20Sun%20DWu,as%20barter%20goods.>
19. Kirkham, Dani. The Religio-Philosophical Implications of Romance of the Three Kingdoms (Preliminary Research). Medium. URL: <https://medium.com/articles-essays-and-reviews/the-religio-philosophical-implications-of-romance-of-the-three-kingdoms-preliminary-research-dea47f9803d9#:~:text=Cao%20Cao%20is,of%20a%20disagreement.>
20. Kirkham, Dani. The Religio-Philosophical Implications of Romance of the Three Kingdoms (Preliminary Research). Medium. URL: <https://medium.com/articles-essays-and-reviews/the-religio-philosophical-implications-of-romance-of-the-three-kingdoms-preliminary-research-dea47f9803d9#:~:text=The%20Shu%20DHan%20kingdom,introduction%20of%20Zhuge%20Liang.>

21. Kirkham, Dani. The Religio-Philosophical Implications of Romance of the Three Kingdoms (Preliminary Research). Medium. URL: <https://medium.com/articles-essays-and-reviews/the-religio-philosophical-implications-of-romance-of-the-three-kingdoms-preliminary-research-dea47f9803d9#:~:text=While%20Shu%2DHan,Yu%20considered%20impossible> .
22. 6.5: The Three Kingdoms of China 220 CE – 280 CE. Humanities LibreTexts. URL: [https://human.libretexts.org/Courses/Evergreen_Valley_College/Asian_Art_History_\(Gustlin_and_Gustlin\)/06%3A_Unification_of_Empires_\(50_BCE_500_CE\)/6.05%3A_The_Three_Kingdoms_of_China_220_CE_280_CE#:~:text=The%20Three%20Kingdoms%20period%20was,were%20bound%20to%20hit%20something](https://human.libretexts.org/Courses/Evergreen_Valley_College/Asian_Art_History_(Gustlin_and_Gustlin)/06%3A_Unification_of_Empires_(50_BCE_500_CE)/6.05%3A_The_Three_Kingdoms_of_China_220_CE_280_CE#:~:text=The%20Three%20Kingdoms%20period%20was,were%20bound%20to%20hit%20something).
23. 6.5: The Three Kingdoms of China 220 CE – 280 CE. Humanities LibreTexts. URL: [https://human.libretexts.org/Courses/Evergreen_Valley_College/Asian_Art_History_\(Gustlin_and_Gustlin\)/06%3A_Unification_of_Empires_\(50_BCE_500_CE\)/6.05%3A_The_Three_Kingdoms_of_China_220_CE_280_CE#:~:text=Traveling%20on%20the,always%20pointing%20south](https://human.libretexts.org/Courses/Evergreen_Valley_College/Asian_Art_History_(Gustlin_and_Gustlin)/06%3A_Unification_of_Empires_(50_BCE_500_CE)/6.05%3A_The_Three_Kingdoms_of_China_220_CE_280_CE#:~:text=Traveling%20on%20the,always%20pointing%20south).
24. 6.5: The Three Kingdoms of China 220 CE – 280 CE. Humanities LibreTexts. URL: [https://human.libretexts.org/Courses/Evergreen_Valley_College/Asian_Art_History_\(Gustlin_and_Gustlin\)/06%3A_Unification_of_Empires_\(50_BCE_500_CE\)/6.05%3A_The_Three_Kingdoms_of_China_220_CE_280_CE#:~:text=The%20Wei%20emperor,blew%20upon%20flutes](https://human.libretexts.org/Courses/Evergreen_Valley_College/Asian_Art_History_(Gustlin_and_Gustlin)/06%3A_Unification_of_Empires_(50_BCE_500_CE)/6.05%3A_The_Three_Kingdoms_of_China_220_CE_280_CE#:~:text=The%20Wei%20emperor,blew%20upon%20flutes).
25. 6.5: The Three Kingdoms of China 220 CE – 280 CE. Humanities LibreTexts. URL: https://human.libretexts.org/Courses/Evergreen_Valley_College/Asian_Art_Hist

- [ory \(Gustlin and Gustlin\)/06%3A Unification of Empires \(50 BCE 500 CE\)/6.05%3A The Three Kingdoms of China 220 CE 280 CE#:~:text=The%20wheelbarrow%20was,imitation%20ox%20head.](#)
26. Concepts of Three Kingdoms culture. Chengdu Wuhou Shrine Museum. URL: <https://en.wuhouci.net.cn/about.html>
27. Guanlin Temple. Wayback Machine. URL: <https://web.archive.org/web/20200922140220/https://thetempletrail.com/guanlin/>
28. Moody, Peter R. Jr. The Romance of the Three Kingdoms and Popular Chinese Thought
29. 反三国演义 百度百科. URL: <https://baike.baidu.com/item/%E5%8F%8D%E4%B8%89%E5%9C%8B%E6%B C%94%E7%BE%A9/5396005>
30. The Colors of Peking Opera. Chinaculture.org. URL: http://en.chinaculture.org/library/2008-01/24/content_46854_2.htm
31. Ceccarelli, Riccardo. The Romance of the Three Kingdoms, an Introduction. European Guanxi. URL: <https://www.europeanguanxi.com/post/the-romance-of-the-three-kingdoms-an-introduction>
32. Munez, Everett; Kosty, Joanna. Romance of the Three Kingdoms | Summary, Characters, & Facts | Britannica. Encyclopedia Britannica. URL: <https://www.britannica.com/topic/Romance-of-the-Three-Kingdoms>